

NGHIÊN CỨU MỘT SỐ PHƯƠNG THỨC GIÁM SÁT VÀ PHẢN BIỆN XÃ HỘI CỦA ỦY BAN MẶT TRẬN TỔ QUỐC VIỆT NAM TỈNH QUẢNG BÌNH

TRƯƠNG VĂN HỜI

Phó Chủ tịch UBMTTQ Việt Nam tỉnh Quảng Bình

1. Đặt vấn đề

Giám sát và phản biện xã hội có vai trò đặc biệt quan trọng trong việc thực thi dân chủ để đảm bảo chủ quyền nhà nước thuộc về nhân dân. Giám sát và phản biện xã hội là những hoạt động mang tính phổ biến của nhiều thể chế chính trị hiện đại. Nó là một trong những bộ phận cấu thành hệ thống kiểm soát quyền lực nhà nước nhằm khắc phục xu hướng cố hữu của mọi nhà nước là lạm quyền, làm tha hóa quyền lực nhà nước vốn là quyền lực của nhân dân. Nó được xem là một phần tất yếu của quá trình xây dựng nhà nước pháp quyền và thực thi dân chủ. Hoạt động giám sát và phản biện xã hội của Mặt trận Tổ quốc Việt Nam (MTTQVN) góp phần củng cố vai trò lãnh đạo của Đảng, tăng cường mối quan hệ mật thiết giữa Đảng với nhân dân, xây dựng và củng cố nhà nước pháp quyền và nền dân chủ xã hội chủ nghĩa (XHCHN), nâng cao văn hoá dân chủ - văn hoá chính trị ở nước ta hiện nay.

Trong những năm qua, MTTQVN đã nghiêm túc thực hiện chức năng giám sát và bước đầu đã có những thành công nhất định. Bên cạnh những kết quả, thành công bước đầu đó, thực tiễn hoạt động giám sát và phản biện xã hội của MTTQVN cũng bộc lộ nhiều hạn chế và bất cập. Để thực thi tốt nhiệm vụ này, đòi hỏi MTTQVN phải đổi mới toàn diện từ nhận thức đến tổ chức và hoạt động. Đây cũng là đòi hỏi tất yếu về sự đổi mới tổ chức và hoạt

động của cả hệ thống chính trị nước ta trong thời kỳ phát huy dân chủ, đẩy mạnh công nghiệp hoá, hiện đại hóa đất nước.

2. Khái niệm cơ bản

Giám sát của MTTQVN: Điều 25, Luật MTTQVN quy định “*Giám sát của MTTQVN là việc Ủy ban MTTQVN các cấp trực tiếp hoặc đề nghị các tổ chức thành viên của MTTQVN theo dõi, xem xét, đánh giá, kiến nghị đối với hoạt động của cơ quan, tổ chức, đại biểu dân cử, cán bộ, công chức, viên chức trong việc thực hiện chính sách, pháp luật*”.

Phản biện xã hội của MTTQVN: Điều 32, Luật MTTQVN quy định “*Phản biện xã hội của MTTQVN là việc Ủy ban MTTQVN các cấp trực tiếp hoặc đề nghị các tổ chức thành viên của MTTQVN nhận xét, đánh giá, nêu chính kiến, kiến nghị đối với dự thảo văn bản pháp luật, quy hoạch, kế hoạch, chương trình, dự án, đề án (sau đây gọi chung là văn bản dự thảo) của cơ quan nhà nước*”.

3. Thực trạng công tác giám sát và phản biện xã hội của MTTQVN tỉnh

Trong thời gian qua, hoạt động giám sát của Ủy ban MTTQVN tỉnh được thực hiện theo qua các hình thức như:

Theo kế hoạch hàng năm của Ủy ban MTTQVN tỉnh. Trong 3 năm (2014-2016), Ủy ban MTTQVN tỉnh đã chủ trì 6 cuộc giám sát.

Ban Thường trực Ủy ban MTTQVN tỉnh phối hợp tham gia các đoàn giám sát của Đoàn

đại biểu Quốc hội tỉnh, Hội đồng nhân dân tỉnh. Trong 3 năm (2014 - 2016), Ủy ban MTTQVN tỉnh đã phối hợp thực hiện 11 cuộc giám sát.

Giám sát thông qua hoạt động của Ban Thanh tra nhân dân, Ban Giám sát đầu tư cộng đồng.

Trong 3 năm qua, Ban Thanh tra nhân dân đã tiến hành thanh tra, kiểm tra gần 4.000 cuộc với 1.300 vụ việc bị kiến nghị xử lý, có hơn 800 số vụ việc đã được các cơ quan có thẩm quyền xem xét, giải quyết; Ban Giám sát đầu tư cộng đồng tiến hành giám sát gần 3.200 cuộc với 700 vụ việc bị kiến nghị xử lý, có hơn 650 vụ việc đã được cơ quan có thẩm quyền, chủ đầu tư xử lý, giải quyết...

Nhìn chung, các vụ việc vi phạm do Ban Thanh tra nhân dân, Ban Giám sát đầu tư cộng đồng phát hiện đều được đề nghị chính quyền và các ngành chức năng xem xét, giải quyết kịp thời, đúng quy định của pháp luật. Qua đó, đã góp phần tích cực thực hiện tốt phương châm “Dân biết, dân bàn, dân làm, dân kiểm tra”, phát huy quyền làm chủ của nhân dân trong việc giám sát và xây dựng chính quyền ở địa phương.

Mặt trận TQVN tỉnh đã giám sát thông qua hoạt động giám sát của các tổ chức chính trị - xã hội cấp tỉnh: Liên đoàn Lao động tỉnh, Hội liên hiệp Phụ nữ tỉnh, Hội Nông dân, Đoàn Thanh niên cộng sản Hồ Chí Minh tỉnh, Hội Cựu chiến binh tỉnh.

Phát huy vai trò giám sát của Ủy ban MTTQVN cấp huyện, cấp xã. Sau 3 năm triển khai thực hiện Quyết định số 217 của Bộ Chính trị, Mặt trận hai cấp (cấp huyện, cấp xã) bước đầu đã thực hiện có hiệu quả công tác giám sát ở cơ sở từ khâu triển khai, tổ chức tập huấn quán triệt, ban hành văn bản chỉ đạo, hướng dẫn thực hiện; tiến hành giám sát 824 cuộc (trong đó cấp huyện 73 cuộc; cấp xã 751 cuộc); phối hợp giám sát 3.272 cuộc (trong đó cấp huyện 154 cuộc; cấp xã 3.118 cuộc). Qua

giám sát, Ủy ban MTTQVN cấp huyện và cấp xã đã kịp thời phát hiện những tồn tại, hạn chế, thiếu sót, yếu kém, bất hợp lý tại các đơn vị được giám sát và có văn bản kiến nghị để các đơn vị này có giải pháp khắc phục, xử lý hoặc kiến nghị sửa đổi, bổ sung chính sách cho phù hợp, nhằm bảo vệ quyền, lợi ích hợp pháp chính đáng của Mặt trận, các tổ chức thành viên và nhân dân.

Cùng với công tác giám sát, công tác phản biện xã hội, góp ý xây dựng Đảng, chính quyền đã được quan tâm thực hiện thông qua tập hợp, lấy ý kiến nhân dân, góp ý, phản biện vào các dự thảo văn kiện đại hội Đảng các cấp, các chương trình, đề án quan trọng về phát triển kinh tế - xã hội của địa phương, các văn bản quy phạm pháp luật của HĐND, UBND ban hành...

Trong 3 năm, Ban Thường trực Ủy ban MTTQVN tỉnh đã tổ chức phản biện 17 cuộc đối với các dự thảo văn kiện đại hội Đảng các cấp, các chương trình, đề án quan trọng về phát triển kinh tế - xã hội của tỉnh. Ngoài ra, Ban Thường trực Ủy ban MTTQVN tỉnh đã tích cực tham gia góp ý xây dựng 30 dự thảo văn bản quy phạm pháp luật của Trung ương và 8 dự thảo văn bản của địa phương gửi đến đảm bảo đúng trình tự, thủ tục, chất lượng góp ý văn bản và phản ánh được những tâm tư, nguyện vọng, kiến nghị của các tầng lớp nhân dân.

Để nâng cao chất lượng nội dung văn bản được góp ý, Ủy ban MTTQVN tỉnh đã phối hợp với HĐND, UBND tỉnh tuyên truyền và tổ chức hội nghị để lấy ý kiến của nhân dân về một số dự thảo luật có ý nghĩa quan trọng trong đời sống nhân dân, như: Dự thảo sửa đổi Hiến pháp 1992; dự thảo Luật Đất đai (sửa đổi); dự thảo Bộ luật Dân sự (sửa đổi); dự thảo Bộ luật Hình sự (sửa đổi).

Trên cơ sở chỉ đạo, hướng dẫn của Ban Thường trực Ủy ban MTTQVN tỉnh và căn cứ vào điều kiện thực tiễn của địa phương, Mặt

trận cấp huyện, cấp xã đã triển khai thực hiện công tác phản biện, góp ý tham gia xây dựng Đảng, chính quyền đảm bảo đúng quy định của Quyết định số 218 của Bộ Chính trị. Sau 3 năm thực hiện Quyết định số 218, Mặt trận cấp xã đã tiến hành phản biện 950 cuộc; góp ý 926 cuộc; cấp huyện phản biện 217 cuộc; góp ý 240 cuộc.

Thông qua các hoạt động này, Ủy ban Mặt trận các cấp đã thực hiện tốt công tác tuyên truyền, vận động đông đảo cán bộ Mặt trận, các tổ chức thành viên, nhân sỹ, trí thức và các tầng lớp nhân dân phát huy dân chủ, trí tuệ tham gia phản biện, đóng góp ý kiến vào các dự thảo văn bản luật, văn kiện đại hội Đảng, làm cho các văn bản được thông qua ngày càng hoàn thiện, sát với thực tiễn cuộc sống hơn.

Bên cạnh những kết quả đạt được, công tác giám sát và phản biện vẫn còn những tồn tại, hạn chế, đó là: Số cuộc giám sát, phản biện xã hội của Mặt trận và các tổ chức đoàn thể chính trị - xã hội các cấp còn ít, chất lượng chưa cao. Một số nơi chưa chủ động, còn mang tính hình thức. Về đối tượng giám sát, thành phần giám sát cấp tỉnh làm khá tốt, cấp huyện vừa phải, nhưng ở cấp xã hiện nay giám sát của Mặt trận Tổ quốc với vai trò chủ trì còn rất hạn chế. Về nội dung, hình thức giám sát, nhiều nơi, nhất là ở cấp cơ sở, việc xác định nội dung, hình thức giám sát còn lúng túng, chưa đưa ra được tiêu chí để lựa chọn nội dung phù hợp; một số nơi làm hình thức, thụ động, còn biểu hiện nể nang, né tránh, ngại va chạm.

Sau giám sát, các đoàn giám sát đã có kiến nghị giải quyết những khó khăn, vướng mắc nhưng phía đơn vị, địa phương được giám sát đa số vẫn chưa trả lời các kiến nghị của Mặt trận các cấp và các tổ chức thành viên. Kết quả giám sát và phản biện xã hội chưa đều, phản biện còn ít; chất lượng giám sát và phản biện chưa đáp ứng được yêu cầu và sự mong đợi của nhân dân. Công tác phản biện chưa thực hiện rõ nét, chủ yếu thực hiện ở việc tham gia

góp ý kiến vào dự thảo các văn bản của Trung ương, của tỉnh. Kỹ năng, kinh nghiệm giám sát của đội ngũ cán bộ mặt trận, nhất là cấp cơ sở còn hạn chế.

Việc tổ chức đề nhân dân ở khu dân cư tham gia góp ý xây dựng Đảng còn lúng túng, chủ yếu lồng ghép vào hội nghị tổng kết cuối năm; chưa tham gia được nhiều ý kiến vào các chương trình, kế hoạch, đề án của cấp ủy, chính quyền.

Việc theo dõi thực hiện sau giám sát và phản biện nhiều nơi làm chưa tốt. Việc mở rộng các hình thức tập hợp ý kiến nhân dân trong góp ý xây dựng chính sách, pháp luật còn hạn chế; nội dung góp ý thiếu cụ thể, không rõ ràng nên người dân chưa thật sự quan tâm, ít tham gia góp ý hoặc có góp ý nhưng còn chung chung, mang tính hình thức.

Ngoài các tồn tại, hạn chế chung của công tác giám sát và phản biện xã hội, trong từng phương thức giám sát và phản biện xã hội cụ thể còn có những hạn chế riêng.

Từ thực trạng công tác giám sát và phản biện xã hội của Ủy ban MTTQVN tỉnh có thể rút ra một số kinh nghiệm sau:

Thứ nhất, phải làm tốt công tác tham mưu với các cấp ủy Đảng trong việc quan tâm định hướng, chỉ đạo; các cấp chính quyền phối hợp chặt chẽ, tạo điều kiện cho các hoạt động giám sát, phản biện xã hội của Mặt trận và các đoàn thể chính trị - xã hội. Cán bộ Mặt trận các cấp và các tổ chức đoàn thể chính trị - xã hội trong tỉnh nhận thức một cách đầy đủ, đúng đắn về vai trò, mục đích, ý nghĩa của công tác giám sát, phản biện xã hội theo Quy chế giám sát và phản biện xã hội của Bộ Chính trị tại Quyết định 217.

Thứ hai, tăng cường tập huấn, nâng cao kỹ năng, nghiệp vụ về công tác giám sát và phản biện xã hội cho đội ngũ cán bộ Mặt trận và các tổ chức đoàn thể chính trị - xã hội các cấp trong tỉnh, để từ đó có đủ kiến thức từ lựa chọn nội dung, phương thức, xây dựng kế hoạch, đến tổ

chức thực hiện việc giám sát và phản biện xã hội đảm bảo được chất lượng, hiệu quả giám sát. Trong triển khai công tác giám sát và phản biện xã hội cần thực hiện theo phương châm: Vừa làm vừa học, làm điếm để rút kinh nghiệm trước khi thực hiện đại trà.

Thứ ba, đề công tác giám sát có hiệu quả, quan trọng nhất là phải lựa chọn được nội dung giám sát liên quan thiết thực tới người dân, được xã hội quan tâm. Lựa chọn nội dung giám sát, phản biện xã hội phải là những vấn đề, những văn bản có ý nghĩa quan trọng về kinh tế - xã hội, quốc phòng - an ninh, đang được xã hội quan tâm và có ảnh hưởng lớn đến quyền lợi của đông đảo nhân dân; bảo vệ lợi ích hợp pháp, chính đáng của nhân dân; phát huy quyền làm chủ của nhân dân, góp phần xây dựng Đảng, Nhà nước trong sạch, vững mạnh.

Thứ tư, tăng cường phối hợp với các cơ quan chức năng để có chuyên gia về chuyên môn; phát huy vai trò của các thành viên trong các hội đồng tư vấn, tổ tư vấn; phối hợp chặt chẽ giữa Mặt trận với các đoàn thể chính trị - xã hội trong thực hiện giám sát và phản biện xã hội. Bên cạnh phát huy tinh thần chủ động, sáng tạo của đội ngũ cán bộ Mặt trận và các tổ chức thành viên trong tỉnh, cần coi trọng việc học hỏi kinh nghiệm của các địa phương khác ngoại tỉnh, làm cho công tác giám sát, phản biện xã hội có chất lượng, hiệu quả cao hơn.

Quan trọng nhất của thông báo kết quả giám sát là Mặt trận chỉ ra được những tồn tại, hạn chế, từ đó có những kiến nghị khắc phục. Nội dung kiến nghị phải cụ thể, thiết thực, phù hợp và có tính khả thi khi thực hiện tại địa phương. Cần đeo bám các kiến nghị sau các cuộc giám sát của Mặt trận và các đoàn thể chính trị - xã hội. Thời gian qua cho thấy, nhiều kiến nghị sau giám sát của Mặt trận và các đoàn thể chính trị - xã hội chưa được chính quyền, các cơ quan liên quan giải quyết, trả lời theo quy định. Chính vì vậy, những nội dung

đó cần phải được tiếp tục kiến nghị qua các diễn đàn cho đến khi được giải quyết, qua đó đề khẳng định chất lượng của các kiến nghị sau giám sát.

Thứ năm, chăm lo kiện toàn tổ chức; thực hiện tốt việc sơ, tổng kết hàng năm và quan tâm đến công tác khen thưởng, động viên kịp thời các tập thể, cá nhân có nhiều thành tích của Ban Thanh tra nhân dân, Ban Giám sát đầu tư của cộng đồng ở cơ sở.

4. Một số phương thức giám sát và phản biện xã hội của MTTQVN tỉnh

Giám sát và phản biện xã hội là nhiệm vụ quan trọng trong công tác tham gia xây dựng Đảng, xây dựng chính quyền của MTTQ và các tổ chức đoàn thể, đã được xác định trong Văn kiện từ Đại hội X của Đảng. Hiện nay, đã được quy định trong Hiến pháp năm 2013, Luật MTTQVN năm 2015. Bộ Chính trị đã ban hành Quyết định số 217-QĐ/TW ngày 12/12/2013 kèm theo Quy chế giám sát và phản biện xã hội của MTTQVN và các đoàn thể chính trị - xã hội. Điều này đã góp phần tạo điều kiện cho MTTQVN các cấp tổ chức thực hiện tốt nhiệm vụ giám sát và phản biện xã hội trong thời kỳ mới.

Qua quá trình nghiên cứu, kết hợp giữa lý luận và thực tiễn; từ nghiên cứu các tài liệu có liên quan, điều tra, khảo sát thực tế, nhiệm vụ đã xây dựng đề xuất các phương thức giám sát và phản biện xã hội cụ thể để áp dụng cho MTTQVN tỉnh Quảng Bình trong thời gian tới đạt được hiệu quả cao nhất.

Về công tác giám sát gồm 7 phương thức:

Phương thức thứ nhất: Ủy ban MTTQVN tỉnh thực hiện giám sát thông qua việc thực hiện các văn bản quy phạm pháp luật về thực hiện dân chủ ở cơ sở.

Phương thức thứ hai: Ủy ban MTTQVN tỉnh thực hiện giám sát thông qua việc phối hợp giám sát với các cơ quan dân cử.

Phương thức thứ ba: Ủy ban MTTQVN tỉnh thực hiện giám sát thông qua việc phối

hợp giám sát với các cơ quan nhà nước.

Phương thức thứ tư: Ủy ban MTTQVN tỉnh thực hiện giám sát thông qua việc phối hợp tiếp dân và phối hợp giải quyết đơn thư, khiếu nại, tố cáo của công dân.

Phương thức thứ năm: Ủy ban MTTQVN tỉnh thực hiện giám sát thông qua phối hợp giám sát với các đoàn thể chính trị - xã hội.

Phương thức thứ sáu: Ủy ban MTTQVN tỉnh thực hiện giám sát độc lập thông qua các Hội đồng tư vấn, Ban Thanh tra nhân dân, Ban Giám sát đầu tư ở cộng đồng.

Phương thức thứ bảy: Ủy ban MTTQVN tỉnh thực hiện giám sát thông qua phản ánh của báo chí.

VỀ CÔNG TÁC PHẢN BIỆN XÃ HỘI gồm có 7 phương thức:

Phương thức thứ nhất: Tổ chức hội nghị Ủy ban MTTQVN các cấp để góp ý, phản biện đối với các văn bản dự thảo về chủ trương, đường lối của Đảng, chính sách, pháp luật và các quy hoạch, kế hoạch, chương trình, dự án phát triển kinh tế, văn hóa, xã hội của nhà nước.

Phương thức thứ hai: Tổ chức hội nghị chuyên đề để lấy ý kiến nhân dân góp ý, phản biện đối với các văn bản dự thảo về chủ trương, đường lối của Đảng, chính sách, pháp luật và các quy hoạch, kế hoạch, chương trình, dự án phát triển kinh tế, văn hóa, xã hội của nhà nước.

Phương thức thứ ba: Tổ chức hội nghị chuyên đề để góp ý đối với các văn bản dự thảo về chủ trương, đường lối của Đảng, chính sách, pháp luật và các quy hoạch, kế hoạch, chương trình, dự án phát triển kinh tế, văn hóa, xã hội của nhà nước.

Phương thức thứ tư: Tổ chức gửi các văn bản dự thảo về chủ trương, đường lối của Đảng, chính sách, pháp luật và các quy hoạch, kế hoạch, chương trình, dự án phát triển kinh tế, văn hóa, xã hội của nhà nước đến các cơ quan, tổ chức có liên quan để lấy ý kiến góp ý,

phản biện.

Phương thức thứ năm: Tổ chức đối thoại trực tiếp giữa MTTQ các cấp với các cơ quan, tổ chức có văn bản dự thảo được góp ý, phản biện.

Phương thức thứ sáu: Phản biện xã hội thông qua hoạt động của các Hội đồng tư vấn Ủy ban MTTQVN tỉnh.

Phương thức thứ bảy: Phản biện xã hội thông qua điều tra xã hội học.

Để thực hiện tốt vai trò, nhiệm vụ giám sát và phản biện xã hội, MTTQVN các cấp cần nghiên cứu và vận dụng một cách chủ động, linh hoạt nhiều phương thức giám sát và phản biện khác nhau, tăng cường phát huy quyền làm chủ của các tầng lớp nhân dân trong tham gia giám sát, phát hiện các hành vi vi phạm pháp luật của cán bộ, công chức, đảng viên ở khu dân cư, góp phần xây dựng Đảng, xây dựng chính quyền trong sạch, vững mạnh.

Để đảm bảo cho hoạt động giám sát và phản biện xã hội có hiệu quả, cần có những điều kiện quan trọng. *Trước hết*, cần tiếp tục cụ thể hóa cơ chế pháp lý về giám sát và phản biện xã hội theo hướng phải có văn bản quy phạm pháp luật quy định cụ thể về đối tượng, phương thức, quy trình, cách thức tiếp thu ý kiến... kết quả giám sát và phản biện xã hội. *Thứ hai*, MTTQVN các cấp trong tỉnh cần xây dựng một đội ngũ cán bộ có năng lực, tâm huyết, mẫn cán, có phẩm chất đạo đức trong sáng, khách quan, trung thực và có bản lĩnh dũng cảm đủ khả năng thực hiện tốt nhiệm vụ giám sát và phản biện xã hội. *Thứ ba*, cần có sự quan tâm, thống nhất cao của các cấp ủy Đảng, sự phối hợp chặt chẽ của HĐND, UBND các cấp và các sở, ngành liên quan trong quá trình Mặt trận tổ chức thực hiện nhiệm vụ giám sát và phản biện xã hội. *Thứ tư*, cần có chế độ, chính sách tương xứng cùng với cơ chế bảo đảm cho đội ngũ những người trực tiếp tham gia công tác giám sát và phản biện xã hội - một nhiệm vụ vẻ vang nhưng cũng đầy thách thức ■